

çada i havent viscut tota la vida a la capital), negà repetidament que es digui *côure*; a CastellóPna., a Serra i un argenter de València responen *kôure*; també a Xàbia, i a Carlet el mateix subjecte diu *côure* el verb i diverses vegades *côure* el substantiu, si bé després nega que hi hagi diferència.

El nostre mot és un manlleu del llatí d'Occident al grec. La fama del bon coure de Xipre, va fer que en grec mateix es trobi ja tardanament *χύριον* com a nom del metall; sobretot apareix com a llatí *cyprium* des de c. l'a. 25 a. C., més generalment *aes cyprium* amb caràcter adjectiu, literalment 'aram o coure cipriota', en Plini, St. Isidor (*Etym.* XVI, XX, 8). Altrament el mateix havia passat amb llengües semítiques, penetrant fins a l'àrab, de manera que partint allí del nom de l'illa mateixa *Κύπρος*, resultà l'àrab *kúbrus* 'coure pur', alabat ja per Yaqut per «l'excel·lente espècie de coure qu'on tire de Chypre» i també en el dicc. àrab de Síria, *Mohit*;³ el mot restà viu i productiu en àrab, on nasqué la denominació composta *zâğ kubrusî* 'vidtiol verd', d'on prové el nostre *CAPARRÓS* (Boqtor, i Dozy, *Gloss.*).

A Occident fou propagat pel llatí vg.; és clar que tant en llatí vulgar com en àrab la vocal grega mixta *y*, fou adaptada com a labial, *u* o cosa semblant (*cyprium* > *cuprium*, *cuprum*, etc.). I allí apareixen variants diverses, entre les quals prengué gran extensió la forma *CUPRUM*, testimoniada des del S. III d. C., i que restà a la major part de les formes romàniques, amb alguna variant, però sense la *-i-* adjectival (com si fos, com en àrab, a base del nom de l'illa mateixa): de formes d'aquest tipus vénen el cast. i port. *cobre*, el cat. *coure*, la major part de les variants occitanes; i, transmès pel romànic primitiu o el llatí vulgar, això va passar també a les llengües germàniques i al cèltic insular.

Constitueix, però, una excepció prominent el fr. *cuire*, que continua el ll. clàssic *CYPRUM*, on la *-i-* terminal, traslladada a la síl·laba radical, formà el diftong; cf. *FEW* II, 1614-15. Ara bé sembla que també en llengua d'oc hi ha bastantes formes dialectals i ja antigues amb rastre d'aquesta *i*, d'on ja oc. ant. *coire* al costat de *coure*; el tipus *couire*, *coueire* té avui gran extensió a Gascunya i Llenguadoc, i es troba també a Provença i Llemosí, veg. *FEW* i Ronjat, *GrammIstPrMod.* II, 251. Aquest vacilla entre aquesta explicació i una diferenciació *ou* > *oi*, fenomen del qual hi ha realment algun ex. com *roure* > *roire* *ROBUR*, nom d'arbre; però aquest *roire* té menys extensió que *coire* en llengua d'oc, i si bé n'hi ha també algun cas en ross. (NLL, i *roire* en un doc. de 1276 i un de 1311, veg. *ROURE*), aquí la seva documentació és ben escassa.

Sembla, doncs, que per a la ll. d'oc, hem de preferir l'explicació per *CYPRUM*; car en el nom del metall en tenim moltes dades en la nostra llengua. Val a dir que, si no és en Jaume I (on apareix *coyre* en un passatge, «morabatins falses de *coyre*», § 471), totes les dades són del domini rossellonès: «*coyre*, lo quintal, de reva dreta --- 2 drs.; lo quintal estayn ---»,⁶⁰

a. 1284 (*RLR* IV, 374); *coire* a. 1295 (*RLR* IV, 86), 1296 (id., 94); «los especiares e mercés --- que negú no gaus tener pesal, si no de *coyre* o de ferre o de lató» a. 1323 (*RLR* XXXII, 421); «tres ollas de *coyre*», 1347, «una ola de *coyre* a. 1370 (*InuLC*, s. v. *olla*); *coyre* 1368, 1390 i dos cops el 1399, *cuyre* 1383 (ibid., s. v. *cassola*), «una olla de *coyre* gran, hon se *coyria* entorn un carter e mig de moltó», a. 1404 (ib., s. v. *carter*).

Variants que després cessa. I com que aquesta interrupció coincideix amb el triomf de la forma *coure* sobre *coire* en el Rosselló, en el verb *COQUERE*, com sigui que tot sovint es troben el nom del metall coure junt amb les formes del verb (com en el doc. de 1404), i encara més sovint es tracta (ja en el primer document, de 1196), de olles que servien per coure (*COQUERE*), ens adonem del paper decisiu que tingué el contacte amb aquest verb en el desenrotllament de la forma fonètica de *CUPRUM/CYPRUM* en romànic; car això s'aplicarà també a l'oc. i al fr.: si en aquestes llengües s'ha produït el procés oposat al català, i la forma amb *i*, en lloc de desaparèixer, hi ha guanyat terreny constantment, és precisament perquè allà el verb té formes amb *i*, oc. *coire/còzer*, fr. *cuire*, que continuaren influïnt en el desenrotllament del substantiu, mentre que en el Rosselló aquestes formes en *-i-* del verb, quedaren abolides en la «tardor de l'Edat Mitjana». Explicaria també aquest contacte amb *COQUERE* la ò creixent en els dialectes catalans?: almenys és segur que hi contribuï.

Val a dir que són múltiples les irregularitats fonètiques que presenten els representants del nostre mot en la Romània i adjacències. La més grossa és el resultat *yr* que correspon a *-PR-* en català i en oc. ant. *coure*. Anomalia que no es comprèn sinó admetent que aparegué una forma **CUBRU* en lloc de *CUPRUM* ja en llatí vulgar: el tractament és el de *LIBRA* > *lliura* i no pas el de *COOPERIRE* > *cobrir*, *OPERA* > *obra*. Això s'ha explicat per una diferència en l'articulació de la *p* entre l'articulació grega i la llatina, que va donar lloc al canvi de *πυξίς*, *-ίδος* en ll. *BUXIDA* (cf. *πύξος*/*BUXUS*): així M.-Lübke, en la seva *Einführung*, i en l'article de la *ZRPh.* XXXIX (1919), 83, 379 (cf. XXXVI, 231), i amb ell estan d'acord Wartburg (*FEW*, I. c.) i Ronjat (*I. c.*). No s'hi veu, realment, altra explicació.

També en les formes que reberen les llengües germ. del llatí el tractament de *-PR-* presenta una anomalia: l'esc. ant. *koparr*, ags. *copar*, angl. *copper* i el neerl. *koper* reflecteixen sense dificultat el ll. *CUPRUM*, però l'a.-al. *kupfer*, que ja és a.-al. ant. *kupfar* suposa una base *KUPPR-* amb duplicació de la *-P-*, i en baix alemany es troben juntes les dues variants des del b.-al. mitjà. Aquesta *-PPR-* ha donat maldecaps als germanistes (se li ha cercat explicació en un tractament diferent dins les formes de la declinació, però llavors caldria que després hi hagués hagut propagació analògica, en un sentit en unes i en el sentit oposat en les altres d'aquestes llengües). Em pregunto si aquesta *-pp-* anòmala no vindria també, com la *-BR-* de base del català-occità, d'una altra fluctuació del llatí vulgar